

RESTRUKTURIRANJE STATISTIKE RADA U ZEMLJAMA U TRANZICIJI (PRVI REZULTATI I DALJNI IZAZOVI)

Međunarodna konferencija ILO, Minsk, 31.08-2.09. 1994.

Međunarodna organizacija rada organizirala je u Minsku od 31. kolovoza do 2. rujna 1994. godine međunarodnu konferenciju pod nazivom: Restrukturiranje statistike rada u zemljama u tranziciji. Konferenciji je prisustvovalo 80 sudionika iz 30 zemalja (uglavnom iz nacionalnih statističkih ureda i ministarstava rada) i međunarodnih organizacija (EUROSTAT, OECD, UN STATISTICAL DIVISION i ILO). Glavni cilj konferencije bio je da se kroz pismena izvješća zemalja, izlaganja i diskusije na konferenciji snimi stanje, tj. što je učinjeno i što još treba učiniti da bi se dobila konzistentna i pouzdana statistika tržišta rada u postkomunističkim zemljama, a što je neobično važno ne samo za kreiranje politike tržišta rada, već i za donošenje odluka u gospodarskoj, socijalnoj, političkoj i drugim sferama života. Na konferenciji je prezentirano pet tema s područja tržišta rada. Na kraju rada konferencije doneseni su zaključci i preporuke koje ukratko prenosimo.

Tema 1.

Statistika ekonomski aktivnog, zaposlenog i nezaposlenog stanovništva

Unazad četiri do pet godina u gotovo svim zemljama u tranziciji istraživanje radne snage na uzorku kućanstava postalo je dio nacionalnih statističkih sistema. Preporučuje se da one zemlje u tranziciji koje još ne provode ovo istraživanje (među kojima je i Hrvatska) počnu s njegovim pripremama budući da ono predstavlja dragocjeni izvor informacija o tržištu rada.

Za prikupljanje i praćenje podataka o zaposlenosti i zaradama zaposlenih radnika u privatnom sektoru potrebno je provesti adekvatno istraživanje na uzorku poduzeća. U tu svrhu potrebno je uspostaviti i voditi ažuran i potpun registar poduzeća. Zemlje sa značajnim neformalnim sektorom trebale bi poduzeti posebne napore da mjere zaposlenost u tom sektoru.

Da bi se dobila cjelovitija i jasnija slika o stanju u zaposlenosti potrebno je, pored poda-

taka o zaposlenosti i nezaposlenosti, također prikupljati i podatke o podzaposlenosti.

Potrebno je također bolje iskoristiti postojeće administrativne evidencije, npr. registar nezaposlenih osoba, registar institucija mirovinskog, zdravstvenog i socijalnog osiguranja, porezne registre, itd. Na temelju podataka iz različitih izvora potrebno je izgraditi cjelovit i uskladen sistem podataka.

Tema 2.

Statistika minimalnih plaća, plaća, troškova rada i indeksa potrošnje

Strukturne promjene u socijalnoj i ekonomskoj sferi u tranzicijskim zemljama zahtijevaju novi pristup u izgrađivanju statistike cijena, indeksa cijena, plaća, sati rada i troškova rada. Izmjene u ovom segmentu statistike rada nužne su ne samo zbog zadovoljavanja nacionalnih potreba i zahtjeva nego i zbog međunarodne usporedivosti podataka. Za uspješnu realizaciju ovog zadatka potrebno je uraditi program prioriteta koji će uključiti sljedeće:

- uvođenje, ili poboljšanje, istraživanja radne snage na uzorku kućanstava;
- razvijanje i iznalaženje adekvatnog načina ažuriranja poslovnog registra koji će, između ostalog, uključiti privatni sektor i mala poduzeća;
- razvijanje novih tehnika za mjerenje dohotka u neformalnom sektoru;
- prijelaz s kompletnog popisa poduzeća na odgovarajući uzorak;
- prikupljanje podataka o troškovima rada, bilo kroz posebno istraživanje troškova rada ili kroz proširivanje postojećeg istraživanja o plaćama kako bi se obuhvatile i kompenzacije izvan plaća.

Tema 3.

Razvoj glavnih međunarodnih ekonomskih klasifikacija u nacionalnoj praksi zemalja u tranziciji

Unazad posljednjih tri do pet godina u mnogim zemljama u tranziciji uvode se nove

klasifikacije, npr. klasifikacija ekonomskih aktivnosti (djelatnosti) i zanimanja. Neke zemlje su u tome dosta odmakle u usporedbi s ostalim zemljama u tranziciji. Iskustva tih zemalja upozoravaju da je u realizaciji ovog segmenta statistike rada potrebno voditi računa o sljedećem:

1. Uspješna produkcija kvalitetnih statističkih podataka po sektorima ekonomskih aktivnosti može se postići samo s uspostavom kompletnog i ažurnog poslovnog registra.

2. Rad na novoj nacionalnoj standardnoj klasifikaciji zanimanja baziran na međunarodnom modelu mora sadržavati neke izmjene kako bi klasifikacija mogla zadovoljiti i korisnike statistike zanimanja i različite administrativne zahtjeve.

3. Da bi se korištenjem klasifikacija istodobno dobila kvalitetna statistika i zadovoljile administrativne odluke, odgovorne institucije trebale bi naročito voditi računa o nekim važnim operativnim pitanjima: o kvaliteti poslovnog registra; o strategiji prikupljanja i obrade informacija potrebnih za točnu identifikaciju skupina definiranih u klasifikaciji; o školovanju osoba koje prikupljaju podatke, kako one iz statističkih istraživanja tako i one iz administrativnih evidencija; kontroli cjelokupnog procesa prikupljanja podataka; o pravodobnim odlukama o jedinici ispitivanja (radna jedinica, poduzeće, radno mjesto ili osoba).

O svim ovim pitanjima nužna je izmjena iskustava kako zemalja međusobno tako i svake pojedine zemlje s međunarodnim organizacijama.

Tema 4.

Politika tržišta rada: donošenje i provođenje

U cilju provođenja efikasne politike tržišta rada nužno je posjedovati adekvatnu statistiku, ne samo za praćenje tržišta rada, već i za formuliranje i ocjenjivanje pojedinih etapa politike tržišta rada. U svezi donošenja i provođenja politike tržišta rada konferencija je donijela sljedeće preporuke:

1. Nužno je postići visok stupanj suradnje među različitim institucijama koje prikupljaju različite vrste podataka o tržištu rada, npr. između službe za zapošljavanje, fondova mirovinskog i zdravstvenog osiguranja, ministarstva financija i ureda za statistiku rada. Na temelju te suradnje potrebno je usmjeriti napore na izgradnju integrativnog statističkog sistema po-

moću kojeg će biti moguće pratiti sve vidove ponašanja na tržištu rada.

2. U cilju kreiranja i vođenja što djelotvornije i funkcionalnije statistike rada (kao temelja za donošenje efikasnije politike tržišta rada) preporučuje se osnivanje Nacionalnog komiteta sastavljenog od statističara rada i korisnika statistike rada.

3. Neophodni statistički podaci za praćenje i ocjenjivanje politike tržišta rada zahtijevaju dodatne podatke (npr. posebna istraživanja na uzorku, dodavanje pitanja ili čitavog upitnika kod redovitih istraživanja, provođenje longitudinalnih istraživanja itd.).

4. Potrebno je pomno pratiti kretanja pojedinih kategorija na tržištu rada (stanje u zaposlenosti i nezaposlenosti) i odnose između aktivnosti i neaktivnosti kako bi se pravodobno otkrile prepreke za ulazak u radnu snagu.

Tema 5.

Perspektive za buduću razvoj te potrebe i modaliteti za međunarodnu i regionalnu suradnju i potporu

Kao modalitete za međunarodnu i regionalnu suradnju i potporu konferencija je, između ostalog, predložila ILO-u da svoju buduću tehničku pomoć i napore usmjeri na sljedeće:

- pomoć zemljama u tranziciji u usklađivanju podataka koji se prikupljaju iz različitih izvora kako bi se usaglasili statistički podaci o zaposlenosti i nezaposlenosti (posebno oni prikupljeni anketom radne snage i iz registra službi za zapošljavanje);

- provedba serije istraživanja neformalnog sektora u zemljama u tranziciji;

- nastavljanje s pružanjem pomoći u pripremi i provođenju ankete radne snage;

- osiguravanje podrške za brzu kompjuterizaciju statističkih zavoda tranzicijskih zemalja;

- unapređivanje uloge i naglašavanje važnosti nacionalnih statističkih institucija u procesima tranzicije.

Gdje se u svemu tome nalazi Hrvatska? Nažalost, razvoj statistike rada u Hrvatskoj teče izuzetno sporo tako da se u usporedbi s ostalim zemljama u tranziciji Hrvatska nalazi pri dnu ljestvice u restrukturiranju statistike rada. Npr. dok većina zemalja u tranziciji provodi istraživanje radne snage na uzorku kućanstava, u Hrvatskoj je realizacija tog opsežnog

zadatka tek na početku (iako je inicijativa pokrenuta još prije dvije i pol godine, kada je u Ekonomskom institutu izrađen prijedlog i bazični materijal za organizaciju istraživanja). Bez tog istraživanja nije moguće kvalitetno praćenje tržišta rada, a, prije svega, nije moguć uvid u stvarnu zaposlenost i nezaposlenost (prema standardima ILO-a) te podzaposlenost u kojoj praktički ne postoje nikakvi podaci. Jednako tako nije moguće izračunati stvarnu stopu nezaposlenosti za Hrvatsku koja je važan

pokazatelj stanja ekonomije u nekoj zemlji. Pored toga, komparacije s ostalim zemljama vrlo su otežane, a za neke pojave i nemoguće.

Na konferenciji su predstavnici Hrvatske u razgovorima s predstavnicima drugih zemalja i stručnjacima međunarodnih organizacija izmijenili korisna iskustva iz područja statistike rada te praćenja tržišta rada općenito. Vrlo korisne informacije dobili smo o načinu kako pokrenuti istraživanje radne snage gdje su nam eksperti ILO-a spremni pomoći.

Nada Kerovec